

Miquel Oliva
l'any 1955,
al despatx
del Museu
Arqueològic.

Una personalitat irrepetible

M. Aurora Martín

Eaig conèixer el doctor Miquel Oliva quan, a l'inici dels anys 70, mentre estudiava quart curs d'Arqueologia a la Universitat de Barcelona, ell donava les assignatures de Metodologia i tècniques d'excavació i d'Arqueologia cristiana. Com a professor de Metodologia, cada any portava a excavar tots els alumnes de l'assignatura a Ullastret, durant la campanya anual de treballs, que aleshores es feia

durant els mesos d'hivern. Aquesta activitat, que per a la majoria d'estudiants era el primer contacte amb l'arqueologia de camp, ens iniciava en allò que desitjàvem que fos el nostre futur professional, en un ambient distès i engrescador, donada la bonhomia del professor, i l'amabilitat del tracte que rebíem per la seva part i per la de la seva constant col·laboradora, la Mercè Ferré.

Per altra banda, també ens permetia entreveure l'amplitud i la diversitat de les

Miquel Oliva al Museu d'Ullastret, l'any 1966, durant la visita del ministre Lora Tamayo.

tasques que desenvolupava el senyor Oliva, fos a través de les llargues converses de la sobretaula nocturna, o, amb una mica de sort, acompanyant-lo en les visites que com a conseller del Patrimoni feia per supervisar obres de restauració en monuments propers.

Ara, amb la perspectiva que donen els vint anys transcorreguts des de la seva mort, crec que es pot afirmar que fou una personalitat única i irrepetible en el món cultural gironí de l'època, prenent el mot «gironí» en la seva més àmplia accepció, ja que va actuar des de Sant Pere de Rodes fins a Puigcerdà o a la vila vella de Tossa. A tots i cadascun dels indrets on la seva activitat es feia necessària, ell hi era present, sense escatimar esforços.

De tots els vessants de la seva tasca professional, a més del ja ressenyat com a professor universitari, se n'han de destacar tres més, l'arqueològic, el de director del museu i el de conseller del Patrimoni.

L'arqueòleg

Autodidacta en part, l'inici de la seva vida professional, que es va desenvolupar en el camp de l'arqueologia, va estar marcada per la influència de dues persones. En primer lloc, pel senyor Francesc Riuró, arqueòleg no professional en el sentit acadèmic de la paraula, però personatge de gran vàlua científica i humana, amb el qual va col·laborar com

a membre del grup de minyons de muntanya del GEiEG, en diverses excavacions, com les de la Creueta o de Sant Julià de Ramis, quan encara no tenia vint anys. Fou en aquests treballs on va conèixer el professor Pericot. Ells dos varen ésser els seus mentors, i els impulsors de la seva innata vocació per l'arqueologia.

Amb el professor Pericot, aleshores comissari d'Excavacions, va col·laborar en els treballs que els anys 1949 i 1950 es varen fer a Serinyà, i que varen ésser l'escola de molts dels grans arqueòlegs catalans formats en aquella època. El seu interès i vàlua, però, ja s'havien fet tan evidents, que el doctor Pericot li havia confiat l'any 1945 l'excavació del poblat ibèric del Castell de la Fosca de Palamós, i el 1947 la d'Ullastret, labor aquesta darrera que, gràcies a l'ajuda de la Diputació de Girona, i especialment del president senyor J. de Llobet, va convertir en l'obra més important de la seva vida professional.

Miquel Oliva va aconseguir que es compressin totes les finques que formaven part del puig de Sant Andreu, i la creació del Museu Monogràfic, i a la seva mort, l'any 1974, també estava iniciada l'adquisició del veí i importantíssim jaciment de l'Illa d'en Reixac, demostrant amb aquesta compra una enorme intuïció, ja que era gairebé impensable en aquells moments la possibilitat de l'existència de dos poblats ibèrics tan propers, tan grans i tan

importants com aquests. Del puig de Sant Andreu en va fer, a part un centre arqueològic de primer ordre, en el qual varen col·laborar arqueòlegs tan il·lustres com el professor Maluquer de Motes, o membres de la Fundació Bryant, un magnífic jardí arqueològic, en el qual va implicar al mateix temps tot el poble d'Ullastret. La col·laboració en les excavacions de la temporada hivernal va constituir durant molts anys una segona activitat econòmica per a moltes famílies de la població.

Les excavacions d'Ullastret iniciades per M. Oliva han estat una de les fonts de coneixement més importants sobre el món ibèric català. A més, va dirigir o va participar en excavacions a Empúries, a Roses i a gairebé totes les realitzades en terres gironines durant més de trenta anys.

El director del museu

Oliva havia començat a treballar també al Museu Arqueològic de Girona, com a col·laborador, cedit per la Diputació, de la qual era funcionari, a partir del 1943, al costat de directors que sovint duraven poc temps, i eren forasters, fins que ell mateix, després d'obtenir la llicenciatura en Filosofia i Lletres l'any 1957, en fou nomenat director. Paral·lelament va aconseguir la creació del Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques per part de la Diputació de Girona, que va venir a pal·liar, en part, les deficiències d'un museu arqueològic llavors mal dotat de personal i en un estat de conservació molt precari. La seva activitat en aquest camp va ésser sobre tot la de recollecció de materials arqueològics i artístics de tota mena, moltes vegades feta de manera no gaire ordenada, perquè no tenia temps, però que ha donat peu a molts treballs científics posteriors, i els fons del Museu, sota la seva direcció, varen augmentar de manera espectacular.

En canvi, malgrat els seus esforços, no va aconseguir una de les seves màximes aspiracions, la reinstal·lació del Museu Arqueològic de Girona. Si bé es va realitzar bona part de la restauració de la seu del museu, el monestir de Sant Pere de Galligants, la solució museogràfica no es va produir fins alguns anys després del seu traspàs. Un intent d'instal·lació de part de les

col·leccions a l'edifici de la Fontana d'Or el 1973 no va reeixir, i no va ésser fins que la Diputació va decidir la separació dels fons d'art i els arqueològics, i la instal·lació dels primers, d'acord amb el Bisbat de Girona, al Palau Episcopal, formant l'actual Museu d'Art a partir del 1976, que no es va donar sortida al problema.

De la seva tasca com a director del Museu Arqueològic, la creació del Servei d'Investigacions Arqueològiques, base de l'actual Centre d'Investigacions Arqueològiques, va ésser, sens dubte, la que ha tingut una major transcendència, ja que al seu entorn s'hi ha articulat una gran part de l'activitat investigadora feta en el cap de l'arqueologia a les comarques de Girona en els darrers trenta anys.

El conseller del patrimoni

Al costat de la seva dedicació a l'arqueologia, que és la que li va proporcionar els seus moments més feliços i els seus millors èxits, la de conseller del Patrimoni és, encara que menys coneguda, una tasca en la qual va demostrar la seva dedicació personal, per damunt de tendències i d'interessos. El doctor Oliva tenia una consciència clara del seu compromís en defensa del patrimoni. Un amic seu deia d'ell que «ho volia salvar tot». Aquesta frase, tal vegada dita en broma, respon no obstant a la realitat i això, com es pot suposar, li va produir enemistats i greus problemes, ja

que en diverses ocasions es va haver d'enfrontar a importants interessos econòmics particulars.

En aquest sentit el seu èxit més gran va ésser aconseguir que no s'arrasés la ciutadella de Roses, sobre la qual estava previst construir una urbanització. Malgrat haver-se iniciat els treballs de voladura de les magnífiques muralles renaixentistes, l'any 1961 es declarava Conjunt Històric-Artístic i finalment es va poder aturar la destrucció. Aquesta actuació, en la qual va tenir el suport del món professional, però una oposició aferrissada de diversos estaments i de bona part de l'opinió popular, va estar a punt de costar-li la seva destitució. Les excavacions posteriors al jaciment de l'interior del monument, continuació de les fetes per Cufí i Riuró i pel professor Pericot, varen tenir resultats espectaculars, amb el descobriment de la segona colònia fundada pels grecs a la península Ibèrica, Rhode, i d'una important vil·la industrial tardo-romana. Fou precisament a les acaballes d'una de les campanyes d'excavació al lloc, l'octubre de 1974, que tornant a Girona va patir l'accident que li costà la vida.

Una altra actuació de volada en la defensa del Patrimoni va ésser el seguiment entre 1970 i 1973 de totes les obres de rebaixament de terres fetes durant la construcció de l'autopista A-17, en el seu traçat entre el riu Tordera i la frontera amb França. Aquest treball, actualment habitual en obres

d'aquestes característiques, llavors va ésser una experiència peonera, que va permetre el descobriment d'una munió de jaciments arqueològics, especialment en el tram entre Girona i Figueres, que es varen excavar malgrat els pocs mitjans econòmics que es tenien en aquells moments.

Aquesta eficaç labor en la preservació i millora de monuments i jaciments arqueològics el portava a actuar tant en obres de gran envergadura, com Sant Pere de Rodes, com a preocupar-se de l'absis d'una petita església que estava esquerdat, o a fer complir la legislació que protegia un determinat conjunt monumental, i així es pot citar el cas d'un edifici en una població de la Costa Brava del qual en va fer rebaixar una planta, ja contruïda, perquè no complia amb la normativa establerta.

Una veritable institució

A Girona Miquel Oliva va arribar a ésser una veritable institució, i no es feia cap activitat cultural en la qual ell no participés. Va col·laborar en els inicis de la creació del Col·legi Universitari, com a professor de Prehistòria i d'Història Antiga, per la qual cosa va haver de renunciar a la docència a la Universitat de Barcelona. També va col·laborar des dels seus inicis en els Cursos d'Empúries. Era membre de la junta de l'Institut d'Estudis Gironins, de la Comissió Provincial del Patrimoni, de la Comissió Diocesana d'Art sacre, del Patronat de les Excavacions d'Empúries, i d'altres.

Tal vegada foren aquesta diversitat d'activitats, i també el cert aïllament en què va treballar, els motius pels quals la seva ingent labor en els treballs de camp no hagi tingut un paral·lel comparable en el vessant de la recerca i publicació de resultats, fet que, per altra banda, no demerita la valoració global de la seva obra.

La seva tasca, realitzada en unes condicions molt diferents a les actuals, va marcar tota una època en els camps de la recerca arqueològica i de la defensa del patrimoni cultural, definida per la seva personalíssima manera de veure les coses i pel seu amor al país.

M. Aurora Martín és arqueòloga i directora del Museu Arqueològic de Girona.

Lluís Oliva mostra el monestir de Sant Pere de Rodes a l'abat coadjutor de Montserrat, Gabriel Brassó, l'any 1963.

